

Tingræðisliga leiðsluketan

Í Føroyum hava vit umboðandi fólkaraði, har valdið í politisku skipanini kann lýsast við tí, vit kunnu kalla tingræðisliga leiðsluketan. Leiðsluketan er sambandið millum veljarar, løgtingið, landsstýrið og almennu umsitingina.

Førleikamál:

- Læri at greiða frá tingræðisligu leiðsluketuni
- Læri, hvat eykennir ymisku liðini í ketuni
- Læri, hvørjar ytri orsøkir ávirka støðutakan og avgerðir í leiðsluketuni

Landsstýrið

Løgtingið

Almenna umsitingin

Borgarar

Umboð veljaranna í løgtinginum

Í Føroyum hava vit umboðandi fólkaraði. Hetta merkir, at tá ið vit fara inn í valhølið, so velja vit politikara í løgtingið, ið umboðar tað, ið vit halda er rætt. Grundlógin sigur, at løgtingsval skal vera fjórða hvørt ár. Veljararnir seta saman løgtingið og gera av, hvør skal sita í teimum 33 stólunum. Aftaná valið verður eitt landsstýrið skipað grundað á meirilutan í løgtinginum.

Landsstýrið

Uppgávan hjá landsstýrinum er at seta í verk tær lógir, sum meirilutin í lögtinginum atkvøðir fyri. Landsstýrið er vanliga sett saman av tveimum, trimum ella fyra flokkum, alt eftir, hvussu stór umboðanin er í lögtinginum, og hvussu nógv skal til fyri at fáa ein meiriluta.

Í landsstýrinum eru 7-9 landstýrisfólk, sum hvør í sær eru ovastu leiðarar í ráðunum, tey umboða. Landsstýrisfólkini syrgja fyri, at ráðini seta í verk tær lógir, ið lögtingið hevur samtykt. Um lögtingið t.d. samtykkir, at børn skulu hava tvungna skúlaskyldu í 7 ár, so er tað Mentamálaráðið við mentamálaráðharranum á odda, sum syrgir fyri, at lógin verður sett í verk.

Ketan festist

Í tingræðisligu leiðsluketuni eru tað sostatt borgararnir, sum verða ávirkaðir av lógunum, ið lögtingið samtykkir. Tá ið lögtingsval nærkast, so meta veljararnir um politikkin, ið hevur verið førdur, og um tey skulu velja sama umboðið aftur ella ikki. Vit kunnu siga, at veljarin metir um politikkin, ið landsstýrið hevur ført. Um fólk halda, at tað t.d. ikki var so gott at broyta skúlaskylduna úr 9 árum niður í 7 ár, kann landsstýrið missa meirilutan á næsta vali.

Ávirkanin

Upprunaliga vóru tað bara veljararnir, sum ígjøgnum sína atkvøðu ávirkaðu tingræðisligu leiðsluketuna. Men í dag eru áhugabólkar, sum gjøgnum lobbyistar og hoyringar hjá nevndum, eisini ávirka avgerðir. T.d. nú fiskivinnan skal umskipast, so sleppa fakkfeløg, lívfrøðingar og búskaparfrøðingar at siga, hvat tey halda eigur at verða gjørt. Eisini vanligi borgarin fær lættari síni sjónarmið ígjøgnum, um tey eru við í onkrum áhugabólki.

Fakta:

Tey fyra liðini

Borgarin

Brúkar sína atkvøðu

Lögtingið

Lögtingsfólk samtykkja lógirnar, sum borgarin skal fylgja

Landsstýrið

Landsstýrið setir í verk lógir og fyriskipanir, ið lögtingið samtykkir

Almenna umsitingin

Almennir og kommunalir stovnar. Umsitingin gevur borgaranum tænastr, sum politikararnir hava sagt, skulu vera

Uppgávur:

1. Lesið tekstin saman
2. Prenta út næmingaarkið (tingræðisliga leiðsluketan) (liggur aftast)
3. Tekna pílur millum tey fýra liðini í ketuni. Við síðuna av pílinum skrivar tú, hvør samanhugin er millum liðini
4. Finnið saman fýra og fýra og samanlíknid økini. Er samsvar millum fatanirnar?

<http://snar.fo/samkynd/lobbyisma/>

1. Lurtið saman eftir sjónbandinum (leinki liggur omanfyri)
2. Svarið spurningunum, ið eru á somu síðu á Snar

1. Hyggið aftur at næmingaarkinum um tingræðisligu leiðsluketuna. Tekna tveir nýggjar fýrakantar, har ið tit skriva “miðlar” og “áhugafeløg”.
2. Setið nú nýggjar pílur til hesar kassar og greiðið frá, hvørja ávirkan miðlar og áhugafeløg hava á leiðsluketuna.

Eftirmeting:

Tingræðisliga leiðsluketan eru veljarnar, løgtingið, _____ og almenna umsitingin.
_____ er lóggevandi myndugleikin í ketuni. Miðlar og aðrir _____
hava eisini ávirkan á ketuna. Fjórða hvørt ár hava _____ møguleika at vísa, hvat tey halda,
tá ið tey atkvøða á einum _____. Almenna umsitingin syrgir fyri, at samtyktar lógir verða
rætt umsitnar, soleiðis sum _____ vil.

Tingræðisliga leiðsluketan – næmingaark

Veljarar

Løgtingið

Almenna umsitingin

Landsstýrið